РЕЦЕНЗІЯ
рецензента кандидата економічних наук, доцента
Гобели Володимира Володимировича
на дисертаційну роботу Яремчука Ростислава Євгеновича
на тему: «Антикорупційні механізми
в системі забезпечення економічної безпеки держави»
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузях знань: 07 «Управління та адміністрування», 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальностями: 073 «Менеджмент» та 051 «Економіка»

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ, ТЕМАМИ

Необхідність активізації наукових розвідок у сфері забезпечення економічної безпеки держави обумовлена суттєвою трансформацією спектра загроз, що формуються під впливом повномасштабної війни та системної корупції. Військова агресія призводить до руйнування виробничого потенціалу, порушення логістичних зв'язків, скорочення інвестиційної активності, зростання бюджетного навантаження та поглиблення соціально-економічної нестабільності. Одночасно корупція, адаптуючись до нових умов, трансформує форми прояву, проникаючи у сфери оборонних закупівель, розподілу міжнародної фінансової допомоги, відбудови критичної інфраструктури та використання державних ресурсів. Синергетичний вплив війни й корупції істотно посилює загрози економічній безпеці, що потребує розроблення нових теоретико-методологічних підходів до їх комплексної оцінки та нейтралізації. Проведення наукових досліджень є необхідною передумовою формування сучасних механізмів управління економічною безпекою, удосконалення антикорупційної політики, підвищення ефективності функціонування державних інститутів та забезпечення прозорості процесів повоєнного відновлення. Науково обґрунтовані рішення сприятимуть зміцненню економічної стійкості України, підвищенню її інвестиційної привабливості та забезпеченню довгострокового сталого розвитку.

Дисертація Яремчука Р. Є. є важливим кроком в науковому обґрунтуванні теоретико-методичних положень та розробленні практичних рекомендацій щодо антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави. Відтак, робота є актуальною і має суттєве наукове значення та вирішує поставлені завдання.

Дисертацію виконано згідно з планами наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ у межах науково-дослідної теми «Економічна безпека соціально-економічних систем: проблеми теорії та практики» (номери державної реєстрації 0121U112498, 2021–2024 рр.; 0124U004437, 2024–2027 рр.).

СТУПІНЬ ОБҐРУНТОВАНОСТІ ТА ДОСТОВІРНОСТІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Ознайомлення із змістовим наповненням дисертації та публікацій автора дозволяє зробити висновок про те, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі, характеризуються належним рівнем обґрунтованості та достовірності. Це аргументовано підтверджується глибоким та критичним аналізом фундаментальних наукових праць за проблемами забезпечення економічної безпеки, зокрема вітчизняних і зарубіжних джерел щодо економічної безпеки держави, влучним застосуванням класичних положень теорії управління, оглядом матеріалів щодо поточного функціонування НАБУ, САП, НАЗК, ДБР, ВАКС, БЕБ та інших суб’єктів антикорупційної інфраструктури України, використанням широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, адекватним підбором та аналізом значного масиву офіційного статистичного матеріалу й вивченням аналітичних звітів НАЗК, успішною апробацією теоретико-прикладних розробок на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, їх дискусійним обговоренням за результатами виступів на наукових семінарах, а також результативним впровадженням у практичні діяльність.

Одержані результати дисертаційної роботи характеризуються науковою новизною, придатні для подальшого удосконалення існуючих і розроблення нових методологічних положень й прикладних аспектів вирішення питань забезпечення економічної безпеки держави.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Дисертаційна робота Яремчука Р. Є. за структурою складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У першому розділі «Теоретичні засади формування антикорупційних механізмів у системі забезпечення економічної безпеки держави» досліджено

еволюцію дефініцій «безпека», «економічна безпека» та «економічна безпека держави», удосконалено понятійний апарат, обґрунтовано авторське бачення системи економічної безпеки держави, її об'єктно-суб'єктного складу, структури, функцій та економічних інтересів і загроз. Поглиблено трактування корупції, удосконалено її класифікацію, визначено специфіку української моделі на основі аналізу світового досвіду, систематизовано фактори та наслідки корупції. За результатами дослідження міжнародної антикорупційної практики доведено доцільність поєднання переваг азійської та скандинавської моделей при формуванні антикорупційних механізмів в Україні.

В межах другого розділу «Інформаційна основа забезпечення економічної безпеки держави в умовах посилення корупційних проявів» систематизовано підходи до оцінювання економічної безпеки держави, проаналізовано ключові макроекономічні показники та сучасний стан економіки України. Запропоновано теоретико-методичний підхід до оцінювання корупції, що інтегрує експертні, соціологічні та індексні методи, а також удосконалення методології НАЗК шляхом окремого опитування населення, бізнесу й експертів та впровадження індексу корупції. Розроблено науково-методичні засади комплексного аналізу взаємозв'язків між причинами та наслідками корупції на основі модифікованого методу аналізу ієрархій.

У третьому розділі «Покращення антикорупційних механізмів у системі забезпечення економічної безпеки держави» запропоновано модель антикорупційних механізмів, центральним елементом якої визначено інформаційне забезпечення, змодельоване засобами IDEF0. Обґрунтовано доцільність поширення комплаєнсу як превентивного інструменту протидії корупції, розроблено авторський підхід до побудови комплаєнс-системи підприємства, удосконалено її функціональну модель, модель багатокритеріального вибору інструментів та методичні засади оцінювання ефективності її функціонування.

В межах усіх розділів і підрозділів дисертації простежується логічно послідовне та обґрунтоване виконання поставленого теоретико-практичного завдання, що орієнтоване на дослідження теоретичних основ і розроблення практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної безпеки держави, зокрема шляхом покращення результативності антикорупційних механізмів. Таким чином, можна зробити висновок про те, що дисертація є завершеною науково-дослідною роботою із логічно зв'язною, цілісною композицією, науковим стилістичним наповненням та авторською манерою викладення матеріалу.

НАУКОВА НОВИЗНА РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ознайомлення зі змістом дисертації дало змогу виокремити елементи наукової новизни у сформульованих автором положеннях дисертаційної роботи, серед яких найбільший науковий інтерес становить таке:

– теоретико-методичний підхід до оцінювання корупції в Україні, який відрізняється від відомих інтегрованим поєднанням існуючих підходів з метою ліквідації найбільш суттєвих прогалин та обґрунтованою пропозицією збільшення груп респондентів під час проведення соціологічних опитувань і внесенням змін у методику розрахунку інтегрального індексу корупції, що спрямовано на покращення достовірності результатів з утворенням необхідної інформаційної основи для кращої цільової орієнтації в застосуванні антикорупційних механізмів та відстеженні їх результативності стосовно протидії корупції як загрозі для економічної безпеки держави;

– науково-методичні засади оцінювання наслідків корупції для економічної безпеки держави, особливостями яких є побудова графічної моделі причин та наслідків корупції з наступним застосуванням модифікованого методу аналізу ієрархій (MAI), який дав змогу встановити взаємозв’язок за трьома рівнями (держава, підприємство, громадянин), що забезпечило високу достовірність та створення аналітичного підґрунтя для ефективного виконання запобіжних заходів у межах антикорупційної діяльності зі зменшенням негативного впливу на економічну безпеку держави;

– інформаційне забезпечення антикорупційних механізмів у системі економічної безпеки держави, яке відрізняється від відомих обґрунтуванням засад збирання, узагальнення, опрацювання, аналізування, обміну, задоволення інформаційних потреб, поширення та зберігання інформації відповідно до ієрархічних рівнів (особистий, мікро-, мезо- та макро-) з наступним застосуванням методу IDEF0 для формування й використання багатоканальних вертикальних і горизонтальних інформаційних потоків, що уможливлює ліквідацію інформаційної асиметрії й обмеження «інформаційного шуму» та покращення прозорості виконання завдань суб’єктами антикорупційної діяльності;

– теоретико-практичний підхід до запобігання корупції в приватному секторі, відмінність якого від існуючих полягає в обґрунтованій необхідності та визначенні суті основних складових комплаєнс-системи (мета, принципи, функції, завдання, методи та варіанти антикорупційних програм) в умовах кожного підприємства з ціллю зменшення комплаєнс-ризиків та результативного провадження антикорупційної діяльності на мікрорівні, що

забезпечує позитивний синергетичний ефект у межах усієї ієрархії, тобто стосовно особистого рівня доброчесності працівника та зменшення загроз для економічної безпеки підприємства та економічної безпеки держави;

– методичні основи оцінювання результативності застосування методів реалізації функцій комплаєнс-системи підприємства з метою запобігання корупції в приватному секторі, які вирізняються математичним моделюванням на основі багатокритеріального оцінювання альтернатив, що дають змогу отримати раціональну комбінацію стосовно запобігання й протидії корупції, зважаючи на поточну безпекову ситуацію й характер трансформації цієї загрози під впливом війни й цифровізації;

– понятійний апарат забезпечення економічної безпеки держави, який відмінний встановленням структурно-логічних взаємозв'язків, поясненням взаємообумовлюючого впливу та поглибленням розуміння суті таких базових дефініцій як «безпека», «економічна безпека», «економічна безпека держави», «загроза» та «економічні національні інтереси», що дозволило створити об'єктивно-логічний базис, у формі впорядкування безпекової ієрархії, функціональної структури, складу суб'єктів й об'єктів та переліку пріоритетних завдань, який відповідає поточному характеру трансформації безпекового середовища держави;

– соціально-економічне підґрунтя застосування антикорупційних механізмів під час забезпечення економічної безпеки держави, яке відрізняється комплексним урахуванням історично сформованого в Україні толерантного ставлення до побутової корупції з одночасно міцними підвалинами антикорупційної діяльності на основі громадського контролю, а також визначальних позицій кращих іноземних практик, які відповідають параметрам «скандинавської» й «азійської» моделі, набутого досвіду активності антикорупційних органів в Україні та встановленого впливу сприяючих і гальмуючих факторів, котрі визначаються як поточною складною безпековою ситуацією, так і змінами у формах прояву самої корупції, що в сукупності дозволило конкретизувати напрями розвитку антикорупційних механізмів у цілях обмеження впливу корупції як загрози для економічної безпеки держави.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що певні наукові положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних пропозицій.

Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, викладені у дисертації, безпосередньо використали: Головне управління Національної поліції у Львівській області (довідка від 02.09.2026 р.) та АТ «Ідея Банк» (довідка від 31.08.2026 р.).

Основні положення і результати дисертаційної роботи впроваджені у Львівському державному університеті внутрішніх в освітній процес (акт впровадження № 16 від 25.02.2026 р.) та застосовані для подальших наукових досліджень (акт впровадження № 4 від 25.02.2026 р.).

ПОВНОТА ВІДОБРАЖЕННЯ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЯХ

Теоретико-прикладні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи, що містять визначені елементи наукової новизни, повною мірою знайшли відображення у 12 наукових працях: 5 публікацій – у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 7 тез доповідей за результатами участі у конференціях.

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

Щодо зауважень та положень дискусійного характеру, то можна вказати на таке:

1. На с. 62 автор характеризує зв’язок між корупцією та тіньовою економікою. Погоджуючись з вірно сформованими висновками, вважаємо, що цьому аспекту доцільно було також приділити увагу у підрозділі 2.1 в ході розгляду результатів оцінювання економічної безпеки держави.

2. У підрозділі 1.3, зокрема на рис. 1.5 (с. 86) автор визначає характеристики національного варіанту моделі антикорупційної діяльності. Вважаємо, що такий параметр як «…впровадження на державних підприємствах комплаєнс-політики…» не в повній мірі відповідає змісту статті 62 Закону України «Про запобігання корупції».

3. На рис. 3.7 (с. 195) дисертант визначив аспекти розширення сфери застосування комплаєнс-системи, в тому числі у взаємозв’язку з системами вищого порядку, тобто економічної безпеки держави, та нижчого – працівника, з чим загалом можна погодитися. Авторська позиція передбачає розгляд вказаної комплаєнс-системи як складової економічної безпеки підприємства. Така позиція також має право на існування, але потребує перегляду

функціональна структура на мікрорівні, що не було здійснено, окрім згадування про «…синхронізацію активності».

4. У підрозділі 3.2 автор, в ході розгляду складових комплаєнс-системи, як основи запобігання корупції в приватному секторі, застосував термін «комплаєнс-ризик» з фрагментарним пояснення його суті, що є недостатнім з позиції важливості виконання попереджувальних антикорупційних заходів.

Загалом, вищезазначені зауваження жодним чином не применшують наукової та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

ВІДПОВІДНІСТЬ РОБОТИ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ ДО ДИСЕРТАЦІЙ, ЩО ПОДАЮТЬСЯ НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Дисертація Яремчука Р. Є. є завершеною науково-дослідною роботою, що виконана самостійно автором на високому науково-теоретичному рівні. Дисертація написана українською мовою та оформлена відповідно до положень, норм і правил до дисертацій, що подаються на здобуття ступеня доктора філософії. Робота виконана з дотриманням академічної доброчесності.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПРО ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ

Дисертація Яремчука Ростислава Євгеновича на тему: «Антикорупційні механізми в системі забезпечення економічної безпеки держави» виконана на високому науково-теоретичному рівні, а одержані автором в процесі дослідження результати характеризуються науковою новизною та мають теоретичну і практичну цінність. У роботі теоретично узагальнено і вирішено науково-практичне завдання, що полягає в теоретичному обґрунтуванні і розробці методичних підходів щодо антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави.

Дисертаційна робота Яремчука Ростислава Євгеновича виконана в рамках міждисциплінарної освітньо-наукової програми «Економічна безпека соціально-економічних систем» за спеціальностями 073 «Менеджмент» та 051 «Економіка» і за змістом відповідає її міждисциплінарній області, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, та Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів Україні від 12 січня 2022 р. № 44, а сам автор Яремчук Ростислав Євгенович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузях знань: 07 «Управління та адміністрування», 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальностями: 073 «Менеджмент» та 051 «Економіка».

Доцент кафедри
соціальних дисциплін та адміністрування
Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат економічних наук, доцент Володимир ГОБЕЛА

